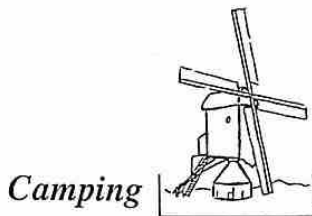

De Rosdoek 119

September 2006
Verschijnt 4 x per jaar

Heemkundige Studiekring

“DE ACHT ZALIGHEDEN”

Camping Molenvelden b.v.

Camping Molenvelden B.V.
Banstraat 25
5506 LA Veldhoven
Tel.: 040 - 205 23 84 / 205 13 81

**Een eigentijdse en goed geoutilleerde camping
in ons eigen kringgebied.**

Voor kort- en seizoenkamperen!

Met vele recreatiemogelijkheden zowel binnen
de camping als in de onmiddellijke omgeving
ervan, met historische en pre-historische
bezienswaardigheden!

Ook voor Uw familie-, verenigings- en be-
drijfsfeesten is buiten het kampeerseizoen
een passende zaalaccommodatie beschikbaar.

Informatiebrochure gratis op aanvraag.

Th.W. v.d. SANGEN en Zn.

**Zo lang mogelijk zelfstandig...
Zorgcentrum Merefelt speelt hierop in!**

Er zijn tegenwoordig veel mogelijkheden om hulp
en zorg thuis te krijgen. Zorgcentrum Merefelt, het
expertisecentrum voor ouderen, heeft verschillende
voorzieningen voor thuiswonende ouderen.

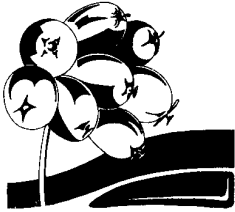
Merefelt levert **thuiszorg, dagopvang,
groepsverzorging en tijdelijke opname kamers.**

Ook is er een gevarieerd **welzijnsaanbod** in de
vorm van verenigingen. Voor meer informatie kunt
u contact opnemen met de transferfunctionaris
(0497) 33 17 00.

Zorgcentrum Merefelt

*Merefelt maakt deel uit van de Regionale Stichting Zorgcentra de Kempen
Bezoekadres Zorgcentrum Merefelt: Parklaan 2, 5504 GB Veldhoven
Telefoon: 040- 253 50 40*

Heemkundige Studiekring "DE ACHT ZALIGHEDEN"

Inhoud:

Een huwelijk van stand? Dat gaat met <i>verstand!</i> <i>Harrie Grielen</i>	4
Joden in Brabant, met name in Eersel, <i>Harrie Jenniskens</i>	12
Nederlandse douanepalen, <i>Co Bieze</i>	20
Heemkundig allerlei, <i>Johan Biemans</i>	25
Van de boekenplank, <i>Kees Cornelissen</i>	28

REDACTIETEAM:

Th. van der Aalst	Ganzestraat 17, 5527 CA Hapert, 0497 – 381671
H. Backbier	Heike 6, 5512 NJ Vessem, 0497 – 591451
K. Cornelissen	Nieuwstraat 74, 5521 CD Eersel, 0497 – 512208
A. Kockx	De Pottenbakker 44, 5506 GD Veldhoven, 040 - 2531596
P. Vermeulen tevens redactieadres	De Reek 9, 5502 HX Veldhoven 040 – 2531817 E-mailadres: p.vermeulen40@chello.nl

HEEMKUNDIGE STUDIEKRING "DE ACHT ZALIGHEDEN"

Voorzitter:	F. Teunis, Lindestraat 8, 5521 EK Eersel, 0497-515188 0497-515188, E-mailadres: f.teunis@chello.nl
Secretaris:	P. Hooijmaijers, Frankenstraat 13, 5521 VE Eersel 0497-515144, E-mailadres: p.hooijmaijers@planet.nl
Penningmeester:	H. Jenniskens, Veldhovenseweg 2, 5511 KJ Knegsel 040 – 2535140, Giro 3871519

De volgende Rosdoek verschijnt dec. 2006
ISSN 1384-086X

EEN HUWELIJK VAN STAND?

DAT GAAT MET VERSTAND!

Een bijzondere verbintenis in 1761

In de volksmond is een oude wijsheid, dat bij een huwelijk “van stand” het verstand nooit ver weg is. Dat ligt als het ware om de hoek. Vaak liggen er zakelijke overwegingen aan ten grondslag. Die zijn dan gericht op scheiden, vermeerderen of anders toch zeker het goed bewaren van het eigen bezit. Maar ook houdt men wel eens een oude familienaam hoog door die te verbinden met een andere ‘goede’ naam. Dat komt ook vandaag de dag nog voor. Kijk bij voorbeeld maar eens bij de geboorten of de trouwaankondigingen in de zaterdagse edities van een der landelijke dagbladen. Vroeger was dat zeker niet anders.

De hoofdrolspelers en hun achtergrond

In het oude Rechtelijk Archief van Eersel is veel te vinden wat betrekking heeft op het dagelijkse leven van het oude Eersel. Ook het onderstaande komt hieruit¹. Het bevat interessante gegevens over de wijze waarop men - ook toen - een huwelijksrelatie vorm kon geven en geeft tevens enig inzicht in de bezittingen van beide echtelieden. De afspraken die worden gemaakt zijn in wezen natuurlijk niet zoveel anders dan die welke ook nu nog gebruikelijk zijn. Toch geeft het lezen ervan de bijzondere sensatie : je loopt als het ware over een brug van het heden naar het verleden. Mensen van vroeger komen dan opeens verrassend dichtbij.

Op 16 juli 1761 gaan in Eersel in ondertrouw Stephanus Wilmink, weduwnaar van Berendina Vriese(n), en Geertruij Ruiters of Ruijters, weduwe van Jacob Hogerwou, in leven schoolmeester in Duizel. Wilmink of Willemink zoals het in de akte staat, is schoolmeester en koster in Wintelre. Door hun beroep en waarschijnlijk ook door godsdienst verbonden, zullen beide families elkaar wel hebben gekend. Daarover verderop meer. Daags hierna, dus op 17 juli 1761, hebben ze hun attestatie van ondertrouw te Eersel laten

---

¹ Regionaal Historisch Centrum Eindhoven [RHC-e] Prothocolle van Alderhande Actens voor de Dingbanke van Eersel, Duysel en Steensel ; Eersel 1524-1810, RA/SB, deel 57, fol.108 e.v.

zien in Oerle om ook daar afkondiging van het huwelijk te doen. Vermoedelijk heeft dit te maken met de woonplaats van de bruidegom. De bruid, Geertruij Ruiters, is eerder de echtgenote geweest van Jacob Hogerwou, koster en schoolmeester te Duizel. Ze trouwt met hem in Valkenswaard op 23 april 1744 en verhuist al enkele weken nadien naar Eersel. Ruim een jaar later wordt hier een kind geboren, Abraham. Hij overlijdt kort na de geboorte. De vader staat dan beschreven als Jacob *van* Hogerwou^d en in 1749, bij de geboorte van een ander kind, weer als Hogerwou. Gegevens over zijn overlijden vond ik niet, maar het zal vóór 1760 geweest zijn.² Stephanus Wilmink wordt begraven op de laatste dag van 1768 te Wintelre, zodat verondersteld mag worden dat hij daar tot zijn dood nog steeds woonde. Hij laat na zijn vrouw - waarschijnlijk Geertruij Ruiters - en een zoon, van wie verder geen gegevens te vinden zijn. Ook de sterfdatum van Geertruij vond ik niet.

Dorpsschoolmeester in de 17de en 18de eeuw

Roosenboom schreef in zijn dissertatie uitvoerig over de schoolmeester, zijn functie en zijn positie in de dorpsgemeenschap.³ Niet zo lang geleden was Henk Roosenboom ook te gast als spreker in onze kring. Zijn inleiding toen en zijn proefschrift geven een goed beeld van de opvoeding van enkele eeuwen geleden. Kinderen gingen maar een beperkt aantal jaren naar school. Aan het einde van hun schooltijd konden ze lang niet allemaal lezen en/of schrijven. Dat kwam deels door gebrek aan oefening in deze vaardigheden: lesmateriaal zoals wij dat kennen ontbrak nagenoeg geheel. Een stimulans tot lezen die van bijbel lezen kon uitgaan, was er in deze streken evenmin. Onregelmatig schoolbezoek omdat de kinderen hard nodig waren om op het land mee te helpen, deed de rest. Direct na de Vrede van Munster in 1648 wordt het onderwijs in de landen van de Generaliteit een zaak van de religie. Er dienen

---

² Alle genealogische gegevens die in deze bijdrage zijn gebruikt, komen uit de Digitale Stamboom van het RHC-e, te raadplegen via internet. Daar staat ook de exacte vindplaats vermeld, die hier korthedshalve achterwege is gelaten. Controle op juistheid is door mij [HGn] niet gedaan.

³ Roosenboom H.Th.M., De dorpsschool in de Meierij van 's-Hertogenbosch van 1648 tot 1795. [Tilburg 1997]

protestante schoolmeesters te komen, al lukt het lang niet altijd om die ook daadwerkelijk in de kleine dorpen te krijgen. De combinatie koster/schoolmeester was dan ook niet ongewoon. Wijzen hierboven de namen van Wilmink en Hogerwou al enigszins op herkomst van buiten Brabant, er staat voor de eerste ook nog 'Almelo' bij en Hogerwou lijkt afkomstig uit 'Rathem' of 'Rothum'. In elk geval niet uit Brabant.⁴

School-Reglement, inde Steden, ende ten platten Lande inde Heerlickbeden

ende Dorpen staende onder de Generaliteyt. In date den 3 Mey 1655.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. **DOEN TE WETEN**, Alsoo het stuck vande Scholen ende School-meefters eene saecke is van alfulcken ghewichte, dat in alle wel-gestelde Steden ende Plaetsen, ende vervolgens inde Gewesten van Brabandt, onder de ghehoorsaemheyt van desen Staet staende, daer op sonderlinge ordre ende opzicht dient ghestelt te worden, ten eynde de Kinderen (wesende het zaet daer uyt alle geschicktheyt in de Kercke ende Republijcque te verwachten is) in de Christelijcke Gereformeerde Religie, vreesse des Heeren, ende alle sedigheyt ende gehoorfaemheyt, midt-gaders in geleertheyt, goede konsten, elck na sijn ghelegentheyt ende bequaemheyt, mogen opgevoedt ende opgetogen werden, tot Godes eere, welstant der Kercken, ende 't gemeene beste, ende tot troost ende welbehagen van eenen yege-lijck in 't generael ende particulier, die de vruchten daer van te verwachten hebben, ende ghenien-ten sullen by de Naekomelingen. **SOO IST**, dat haer Ho: Mo: dit ernstelijck in bedencken genomen, ende dien-aengaende by forme van een Reglement gekeurt, geordonneert ende gestatueert hebben, keuren, ordonneren ende statueren by desen de Poincten ende Articulen hier na volgende, omme in alle de Steden, Vryheden, Heer-

lijckheden, Dorpen ende Vlecken, onder 't resort vande Generaliteyt ghehoorende, punctuelijck achtervolght, naegekomen ende gepractiseert te worden.

I. C A P I T T E L.

Vande qualiteyten ende bequaemheyt der School-meefters.

I.

Nden eersten, dat niemant wie hy zy, Man ofte Vrouw, hem en sal vervorderen eenige Schoole te houden, om de Kinderen Duytsch, Françoys of eenige andere Spraeken, Cyferen, Reeckenen of Schryven te leeren, ten zy de selve (nae behoorlijck onderfoeck ofte examinatie) eerst by den Raedt van State, ofte andere, recht daer toe hebbende, daer van Aste verkregen hebben, op pene te verbeuren voor de eerste Maent hondert guldens, voor de tweede Maent twee hondert guldens, ende voor de derde drie hondert guldens, ende arbitrale correctie, waer op de Hooft-Officiers, ende de Officiieren ten Platten Lande sullen hebben te letten.

II.

Die geene welke by Commissie als vooren tot Schoolmeesters, Kosters, Voorfangers, Voorlefers, worden aengeslelt, sullen alvoorens sy in de bedieninge treden, moeten werden geexamineert

noo-

Afbeelding 1. Het begin van het Schoolreglement van 1655. In het eerste Capittel is te lezen dat aan de onderwijzer(es) eisen worden gesteld en welke boete wordt opgelegd wanneer daaraan niet wordt voldaan. Bron: Groot Placcaetboek, naar een foto van het Gemeentearchief Helmond in Brabants Heem, jg.51 (1999), pag.47.

⁴ Digitale Stamboom RHC-e

Overigens nemen de Staten-Generaal al heel snel de onderwijstouwtjes stevig in handen. Al in 1655 verschijnt er een Schoolreglement dat nauwkeurige aanwijzingen geeft voor het onderwijs. Ook de bevoegdheid van de onderwijzers komt er nadrukkelijk ter sprake. (zie afb.1 vorige pagina)

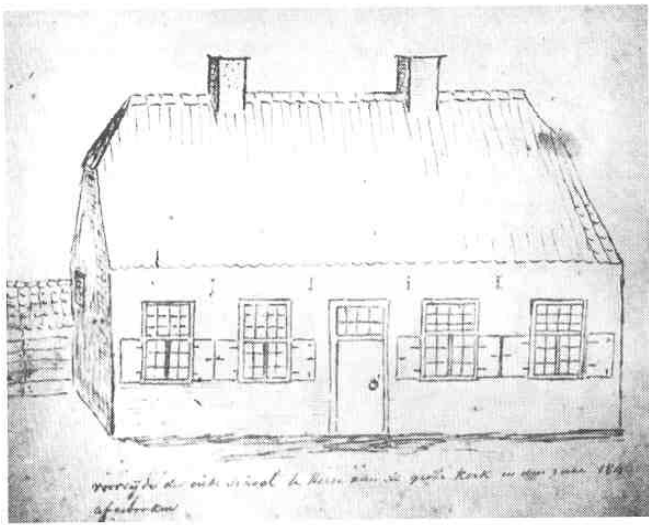
Schilderijen van onder anderen Jan Steen en Adriaan van Ostade, hebben schoolmeesters en dorpscholen wel neergezet als armoedige en een beetje schlemielige types, werkend in schoollokalen die meer lijken op een bouwvallige schuur dan op een fris leslokaal. Dat beeld van de armoedzaaier klopt volgens Roosenboom bij nader inzien niet helemaal.

“De Staten-Generaal hadden bij voorbeeld bepaald dat de schoolmeesters van het land een vast traktement ontvingen van 200 gulden per jaar, voor die tijd een behoorlijk bedrag. Dit salaris werd uitbetaald door de rentmeesters die de kerkelijke goederen beheerden, die in 1648 door de Staten-Generaal, waren geconfisqueerd. Daarnaast ontvingen de schoolmeesters nog een salaris van minimaal 36 gulden per jaar van het dorpsbestuur als vergoeding voor de zogenoemde 'corporele diensten'. Deze bestonden uit het bijhouden van het uurwerk in de kerktoren, het regelmatig luiden van de klokken, het begraven van de doden en het gratis onderricht geven aan de kinderen van de armen. Bovendien betaalde het dorpsbestuur niet alleen voor het schoollokaal, maar ook voor de schoolmeesterswoning. In de meeste dorpen had de meester vrij wonen en waar dat niet het geval was, declareerde hij de huurkosten bij het dorpsbestuur. Verder mocht de schoolmeester schoolgeld heffen, meestal 2 à 3 stuivers per maand per kind. Afhankelijk van de omvang van de school en het al dan niet regelmatig naar school komen van de kinderen, kon het bedrag dat hij aan schoolgeld ontving oplopen tot 100 à 150 gulden per maand. Ten slotte waren er nog extra inkomsten, meestal uit oude traditionele emolumenten zoals het recht een geit of een koe te laten grazen op het kerkhof/ eieren op te halen met Pasen of het recht op gratis brandstof in de winter. Wanneer men al deze inkomsten bij elkaar optelt, komt men tot een

inkomen van minimaal 400 gulden per jaar. Dit is wellicht nog een voorzichtige raming. [...]

*Behalve deze reguliere inkomsten hadden veel schoolmeesters nog neveninkomsten. Die konden van velerlei aard zijn. Het kon zijn dat de onderwijzer naast het schoolmeesterschap een ander beroep had, zoals chirurgijn, winkelier, timmerman, landmeter, boekverkoper, enzovoort [. . .] in de tijd dat hij vrij van school was. [. . .] Kortom: de dorpschoolmeester hoorde financieel-economisch tot de dorpselite”.*⁵

Het resultaat van de inspanningen van de overheid om het onderwijs te verbeteren is, dat er van 1650-1750 een voortdurende stijging van het leerlingenaantal is. Van 1750-1795 is het stabiel. Men mag - zegt Roosenboom - stellen, dat in de 18de eeuw in de meeste plaatsen de overgrote meerderheid van de kinderen wel naar school ging.⁶ Ook in de kleinere dorpen van onze streek was dat kennelijk het geval.

De dorpschool in Heeze (voorgevel) vlak voor de sloop in 1840. Bron: Hendrik Godefridus van Moorsel, 'Kronijk van Heeze'(1842). Overgenomen uit Brabants Heem jg.51 (1999), pag.92

Afbeelding 2

⁵ Roosenboom Henk, Drankzuchtige armoedzaaiers of dorpsnotabelen? In: Brabants Heem Jg.51 (1999), p.46-53

⁶ Roosenboom Henk, Om de 'tught der jeught'. Dorpsonderwijs in de Meierij, 1648-1795: onderwijs of opvoeding? In: BH Jg 51 (1999), p.1-9

Samen verder, maar wel met goede afspraken

Uiteraard vertellen de kronieken ons niets over de wijze waarop de beide huwendes elkaar hebben ontmoet. De akte van 23 juli 1761 vermeldt wel: “. . . dat syluyden met malcanderen besloten hadden ter eere Godes een toekomstende houwelijk” aan te gaan. En voorts dat zij - alvorens tot plechtige bevestiging over te gaan - een en ander duidelijk geregeld en vastgelegd willen zien. Is dat wenselijk? Ja! Er zijn:

“ . . . conditien en antenuptiale voorwaerden”(=huwelijksvoorwaarden) noodzakelijk. . . om te verhoeden alle questien en verschillen die tussen de langstlevende en de kinderen of vrienden van den eerst afflijvigen zouden kunnen ontstaan.” Klinkt dat niet modern?

Daartoe geven ze alle twee alles aan wat ze in het huwelijk inbrengen aan de schepenen van Duizel. Ze zorgen ervoor, dat die bezittingen op lijsten staan en heel zorgvuldig gespecificeerd zijn. De eigen goederen weer terug krijgen, hoeft helemaal niet lang te duren want:

“ . . . na de dode van den eerststervende [zal de ander het hem of haar toekomstende] aanstonts uyt den sterfhuijse na sig mogen nemen om daarmede te handelen na syn of haar welgevallen . . . “
Korte metten dus met het weghalen van de eigen spullen uit het sterfhuis. Zeker is, dat Geertruij heel wat mee te nemen had. Haar inbreng is aanzienlijk groter dan die van haar echtgenoot. Zoals hiervoor al te lezen was, heeft het huwelijk ruim zeven jaar geduurd. Het is ontbonden door het overlijden van Stephanus Willink eind 1768.

Eén snaphaan en twee orologies

De beide inventarislijsten die bij de schepenakte horen, vertonen qua opzet wel overeenkomst. Er zijn hoofdrubrieken gemaakt, die weer onderverdeeld zijn. Onder “alderhande huijsraet” horen thuis: koperwerk en tin, ijzer en ‘blek’(=blik), maar ook meubilair, linnengoed en aardewerk. Het ‘lijffgoet’ blijft voor beiden buiten beschouwing.

Wilmink noemt als zijn eigendom o.a.: een hangend huijsorologie, gordijnen voor de beddekoets met beddengoed zoals lakens en

slopen (elk 6), twee dekens en drie kussens. Aan meubilair een kast, twee tafels, acht stoelen, spiegel, twee schilderijkes, een lessenaar met voet en twee schoorsteenkleden. Bij het tinwerk van de (keuken?)inventaris staan lepels(12), schotels(4), schenkketel en trekpotten, borden (8). Er zijn koperen kandelaars (2), een coffikan, beddepan en theeketels, een grote wasketel kennelijk ook van koper en ten slotte een “copere lamp en vier klijne copere blakerkens”. Aan serviesgoed 12 ‘delfse’ borden met nog eens zes dito en “een dosijn ongepaert sijnde postelijne copkens en schotelkens”. Het staat er echt zo. Dus niet bij elkaar horend porseleinen kopjes met schotel. Tot de varia rekenen we een testament, een bijbel en een boek “genaemt van der Kemp en nog eenige andere boexkens”.

*Afbeelding 3. Houtsnede van I. van de Venne van een school-interieur uit de achttiende eeuw. Een leerling hangt zijn (houten) schooltas aan de wand. Bron: Coll.Rijksmuseum Amsterdam; overgenomen uit *Brabants Heem* jg. 51 (1999), pag.52*

Stephanus is immers een man die lezen kan. Ten slotte bezit hij nog een snaphaan, een toen al ouderwets geweer dat niet met een lont, maar met een vuursteen afgeschoten werd. Geen snelvuur dus. Maar soms is één schot al voldoende . . . Ook de aanstaande bruid heeft een hangorologie, maar haar bezit overtreft verder toch ruimschoots dat van haar aanstaande man.

Goud, zilver en servetten

Geertruij Ruiters heeft in Duizel “een stuckske acker, den Kerckbogt, nabij de parogchiekerk” en ook obligatiën ter waarde van 200 gulden. Een ervan is een lening van fl. 50,= uit 1738 - dus bijna 25 jaar eerder!- aan “Jennetta van der Hengst, huysvrouwe van Jacob Hogerwou”. Het geeft niet alleen aan, dat Hogerwou al eerder getrouwd was, maar ook dat men elkaar zo goed kende, dat er geld geleend kon worden.

Het interessantst zijn natuurlijk de overige goederen.

Het slapen is ruim bedeed met “een ledikant met zijn behangsel, twee blauwe gordijnen voor de beddekoets, twee bedden met peluwen en vier kussens, vier dekens, 13 slaeplaykens en kussenslopen”.

Maar ook het overige meubilair mag er zijn: een kabinet en twee kasten, nog eens twee kasten, twee tafels met 6 stoelen, spiegel, een kist, drie kapstokken, schotelrekken, wasketel en een ‘wascuyp’.

Geertruij heeft aan koper-, tin- en aardewerk minstens tweemaal zoveel als haar aanstaande echtgenoot. Alles opnoemen voert hier te ver, maar de aardigste zaken kunnen niet achterwege blijven. Zo zijn er “twee tabaxconfoiren en een tabaxdoos” bij, tinnen schotels en soepkommen, peperbus en mosterdpot van hetzelfde materiaal, evenals lepels, borden en een trekpot van tin.

Bij het aardewerk ook hier “delfse schotelen (4) en borden (12), twee grove spoelkommen en een fijne dito, zes fijne gepaarde theecopkens en schotelkens en nog eenige ongepaarde, drie keulse boterpotten.”

Dat het in elk geval van háár kant geen armoe was, blijkt vooral uit het onderdeel waarin het zilver en goud beschreven staan: “grote silvere lepels (6), een cleyn mostertlepetje” kunnen nog bij de huishoudelijke boedel horen. Een beugeltas, een snuifdoos en een

“lordereijne dooske” - alle drie van zilver - horen daar zeker niet toe. Een loddereindoosje is een bijzonder voorwerp. Er lag een klein sponsje in dat in reukwater (= l'eau de la reine) was gedrenkt en waaraan men af en toe kon ruiken. Luxe, die past bij een dame die verder nog: “een goude rink aan d’hant, een gout slotje in de hals, twee goude ringen in de ooren” heeft!

Gouden sieraden en zilveren lepels, zes tafellakens en 12 servetten. Ze geven al bij al de indruk van niet onbemiddelde, naar de maatstaven van toen, misschien zelfs ‘rijkere’ mensen. Een volgende bijdrage kan misschien het verschil laten zien. Ook al gaat het hier om slechts één document, het lijkt heel goed te passen in de constatering dat de dorpsschoolmeester hoorde tot de financieel-economische elite van zijn tijd.

Eersel, zomer 2006. Harrie Grielen

JODEN IN BRABANT, met name in Eersel.

1e aflevering. De overige worden opeenvolgend gepubliceerd.

1. Inleiding

Onlangs kwam er een vraag bij het bestuur van onze vereniging over de precieze ligging van de Joodse begraafplaats. Als vrij nieuwe Eerselnaar wist ik niet dat hier zo’n begraafplaats lag. Bij velen van ons is wel bekend dat Antwerpen en Amsterdam plaatsen zijn, waar al lang joden woonden en velen van ons hebben onze ouders wel eens horen praten over joden, die ook wel door het land trokken. Vaak ontstond daarbij een minder gunstige indruk van de joden. In een lezing voor de heemkundekring in 1999 schetste J. Bader uit Breda een heel ander beeld van de joden in Brabant. De aanwezigheid van de joodse begraafplaats in Eersel in combinatie met de lezing heeft mij aangezet om wat meer over joden in Brabant te lezen.

Zo ontstaat een beter beeld over de komst van Joden naar onze omgeving, hun bestaans- en levenswijze, hun acceptatie in dorpen en steden en tenslotte hun vertrek uit de Kempen. Een wezenlijk

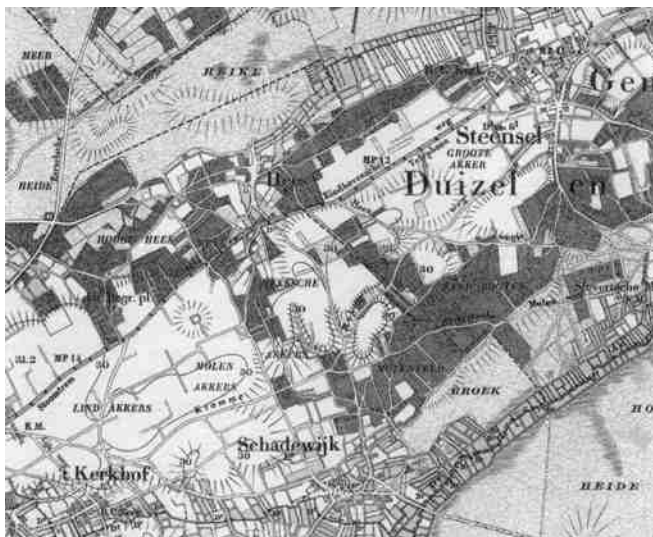
deel van dit artikel is dan ook een samenvatting van onderstaande publicaties met het accent op joden in Eersel:

- J. Bader. *Uit stof en as. Breda 1998 en Verborgten in Brabantse bodem.*
- B. Indekeu. *Over Papen, Geuzen en Smousen. Lommel 1995.*
- J. Spoorenberg. *Eersel Duizel Steensel, Drie Zaligheden blz. 74 en Rosdoek nr. 68 uit 1993.*
- Een groter aantal meer algemene publicaties over joden. Bronnen bekend bij schrijver.

2. Plaats van de joodse begraafplaats in Eersel

Toen me door enkele leden van de kring verteld werd waar de begraafplaats ongeveer lag en men zei dat die ook op oudere kaarten was aangegeven, werd ik nieuwsgierig. Inderdaad, op de topografische kaart van 1898 staat 'Isr. Begr. pl.'. En daarbij staat een raster van drie maal twee rode puntjes.

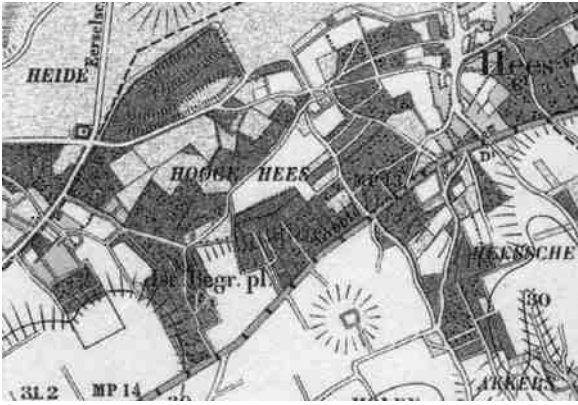
Hieronder ziet u een zwart-wit afdruk van deze kleurenkaart en op de volgende pagina een uitvergroot deel daarvan, waarop de tekst

Isr. Begr. pl.
leesbaar is.

Iets links van de hoofdletter I van Isr. ziet u een recht-hoekje aan het doodlopend einde van een zandweg. Op de originele kaart staat daar dat raster van drie maal twee rode puntjes.

Fig. 1 Plaats van de begraafplaats, aangegeven op de kaart van 1898

Dat moet de plek zijn, dacht ik. Door deze kaart op de nieuwste topografische kaart van 1983 te projecteren, bleek dat aan de oostzijde van de straat Kuiper op bedrijventerrein Haagdoorn te zijn.

Fig. 2 Detail van de topografische kaart uit 1898

Amersfoortse Coördinaten 150,3/375,4. Ter plaatse vond ik een jong dennenbosje.

Een medelid dat ik benaderde om meer informatie over het gebied op de kadasterkaart van 1832 te krijgen, maakte me duidelijk dat de werkelijke plaats ca. 200 m oostelijker moest liggen.

Op de kaart van 1898 moet de begraafplaats dan ook niet aan de westzijde maar aan de oostzijde van het bosperceel liggen, net onder de letter e tussen de letter B en de g van de tekst Isr. Begr. pl. In het huidige terrein is dat ook aan de oostzijde van het bosperceel tussen bedrijventerrein Haagdoorn en de Provinciale weg.

Amersfoortsche Coördinaten 150,5/375,3.

Waar vind je de joodse begraafplaats

De begraafplaats ligt tegenwoordig ten noorden van de Provinciale weg 316 in Eersel in een bosje tussen Provinciale weg 317 en Bedrijventerrein Haagdoorn. In dat bosje tegenover de VOLVO-garage in het verlengde van de straat Kuilenhurk treft u, na het te voet oversteken van de Provinciale weg, een zandpad aan en na 130 m. gaat er een zandpad rechtsaf. Na dit zandpad ca. 25 m. te hebben gevolgd, zie je rechts tussen de bomen door een looppadje en na weer 25 m. zie je een rechthoekig opgehoogd perceeltje, omrasterd met betonnen palen en prikkeldraad. Dat is de Joodse begraafplaats. Op de begraafplaats staan wat eikenbomen en op de omringende

percelen staan grove dennen en berken. Niets herinnert meer aan een begraafplaats. Een ingang of graftekens in enige vorm zijn niet meer zichtbaar. Op korte afstand hoor je het onafgebroken lawaai van de autosnelweg.

“Een begraafplaats op de vlakke heide”, zo werd in 1819 door J. Goudsmit, bestuurder van de ringsynagoge Eindhoven, een joodse begraafplaats bij Eersel beschreven.

Een wat latere ooggetuige was P.N. Panken. In 1880 beschrijft hij in zijn ‘Bijvoegsels voor de beschrijving van Bergeijk’ de begraafplaats als volgt: *“Deze begraafplaats is met een kleine gracht of sloot geheel omringd. Weinige jaren geleden was aan de ingang (westzijde) nog een poortje. Thans (1881) zag ik daarvan 2 palen overeind en ‘t kerkhof meerendeels met groot, oud eikenstruik gewas voorzien”*.

Fig. 2 Zoals de begraafplaats er nu uit ziet.

3. Vroegste aanwezigheid van Joden in West-Europa

Een belangrijke reden voor verplaatsing van joden is het gebruik, dat de eerste zoon als hij getrouwd was, de plaats van zijn vader innam en de overige zonen gingen emigreren. Zoals hierna zal

blijken, kan gezegd worden dat een andere reden het ontstaan van een vluchtelingenstroom als gevolg van achterstelling of vervolging van joden is.

Al in de negende eeuw zouden er in deze streken van West- Europa en aangrenzende gebieden joden hebben verbleven. Volgens sommige historici dateert de vroegste aanwezigheid van joden uit de eeuwen daarvoor en zouden zij in de voetsporen van de Romeinse legioenen naar deze streken zijn getrokken en hier en daar aan de heerbanen en waterwegen die deze gebieden doorkruisten, handelsposten en nederzettingen hebben gesticht. De eerste concrete aanwijzingen dat er joden aanwezig waren dateren uit de 9e eeuw, doch in het noordelijk deel van (het latere) hertogdom Brabant worden deze sporen voorlopig nog niet aangetroffen. Het eerste hoofdstuk van de geschiedenis van de joden in Brabant zou hiermee kunnen beginnen.

In deze lange periode is er af en toe sprake van enige aanwezigheid van joden. Slechts sporadisch werd hun bestaan door de kroniekschrijvers opgemerkt. Het alledaagse leven en werken van deze weinige joden bleef buiten beschouwing en was blijkbaar niet de moeite waard om vermeld te worden. Alleen hun vervolging en verdrijving werden soms in de kronieken opgetekend.

Al vroeg waren de joden uit het stadje Hoi (Huy), niet ver van Luik, in de problemen geraakt doordat een van hen ervan verdacht werd, hulp gegeven te hebben aan de vijand in een van de vele regionale conflicten. Graaf Ogier van Hoi raakte, toen men hem dit influisterde, hierover zo vertoornsd dat hij in het jaar 945 alle joden uit de stad liet verdrijven.

Vóór de twaalfde eeuw werden er alleen joden aangetroffen in de steden van het zuidelijk deel van het hertogdom Brabant.

Verschillende bronnen maken melding van vervolgingen in Brussel, Antwerpen en Leuven, in die dagen de belangrijkste steden in het jonge hertogdom Brabant.

Pas tegen het einde van de twaalfde eeuw werd de stad 's-Hertogenbosch gesticht (stadsrecht in 1185) en verwierf zich later een vierde plaats in de ranglijst der belangrijkste steden. Er was ook daar een betrekkelijk grote joodse wijk.

4. Invloed van de kerk

De toenemende macht van de katholieke kerk maakte de positie van de joden er niet beter op. Regelmatig waren zij het doelwit van anti-joodse agitatie door de kerk. Maar tevens waren zij economisch onderworpen aan de wereldlijke heersers die, onder invloed van de kerkelijke leiders, naar goeddunken over het lot van de joden konden beschikken. Confrontaties tussen joden en christenen waren niet altijd gewelddadig, maar er was een nimmer te overbruggen kloof. Uit het begin van de twaalfde eeuw zijn enige geschriften bewaard gebleven die een godsdienstig dispuut tussen een jood, genaamd Leo, en de monniken uit de Sint-Maartensabdij van Doornik onthullen. Men gaat uiteen zonder tot overeenstemming te zijn gekomen. De verwerping van Christus als de Messias bleef het centrale breekpunt in deze discussie. Maar niet zelden liepen dergelijke disputen uit op verdrijving of erger.

Veelvuldig werd er met geweld tegen joden opgetreden. Tegen misdaden zoals het vermoorden van joden, aan de galg of op de brandstapel, bestonden destijds in de christelijke wereld weinig gewetensbezwaren. In 1160 gaf Gautier de Castillon, proost van het kapittel van Tournai (Doornik), een smaadschrift in drie delen uit waarin hij poogde het volk op te zetten tegen de joden. Hij weigerde voorts een gedoopte jood als kanunnik tot zijn klooster toe te laten. Zijn afkeer van joden was dus niet uitsluitend van religieuze aard.

5. De eerste joden in Den Bosch

De voorbereidingen voor de derde kruistocht zouden een slachting aanrichten onder de joden die tegen het einde van de twaalfde eeuw bij de nieuwe stad 's-Hertogenbosch woonden. Deze joden woonden op een plaats, genaamd "Achter het Wilt Vercken", gelegen aan de oostkant van het stadje buiten de stadsmuur bij de Lieve-Vrouwenpoort, ook wel Jodenpoort genoemd. Verschillende oude kronieken maken melding van deze gebeurtenissen. De kroniek van St. Geertrui vertelt het volgende:

"In den jare 1164 quamen hier oock wonen een menigte van Joden die hier woonsteden namen op een plaets nu genoemt Achter het Wilt Vercken. Deze Joden als sij daer eenige jaren gewoont hadde doende haer neringe ende hanteringe, so is het gebeurt dat sij alle

gelijck ten getalle van hondert ende drie-en- tachtig soo mans als vrouwen sijn bij de kop gevath om haar blasphemie tegen godt, valschen handel ende lelijke feijten daer sij in overtuigt ende bevonden sijn. Soo sijn alle gecondemneert om op de Vuchtse Hijde levendig verbrand te worden ter plaetse dat men noch de Jodekerckhoff noemt niet verre van de Galg”.

Met deze moord op 183 mannen en vrouwen kwam er een einde aan de eerste en oudste joodse gemeenschap in de noordelijke Nederlanden. De joodse gemeenschappen in het zuidelijk deel van het hertogdom lijken, voor zover bekend, minder zwaar gehavend het tijdperk van de kruistochten te zijn doorgekomen. Deze religieus geïnspireerde rooftochten hebben een spoor van dood en vernietiging achtergelaten in de steden die deze kruisridders op hun tocht naar het oosten passeerden. De bezittingen van de vermoorde joden werden door de kruisridders gebruikt om hun avontuurlijke onderneming te financieren.

Opmerkelijk is dat de gevechten door de kruisvaarders in het toenmalige Midden-oosten om Jerusalem in handen te krijgen vooral tegen islamitische machthebbers werden gevoerd, maar dat in West-Europa vooral de joden daarvan te lijden hadden.

6. Joden uit Midden- en Oost-Europa en hun middelen van bestaan vanaf ca. 1200

In de dertiende eeuw vestigden joden uit Midden- en Oost-Europa zich in toenemende mate in de steden van Brabant en Henegouwen. Het aantal joden dat naar de steden in Vlaanderen trok was aanzienlijk geringer. Vooral langs de handelswegen die van Keulen naar het westen liepen, zoals in Hasselt, Mechelen, St.-Truiden en Brussel ontstonden kleine joodse nederzettingen.

Vóór 1370 is 's-Hertogenbosch de enige plaats in het noordelijk deel van hertogdom Brabant waar reeds Joden woonden.

Het dagelijks leven van veel joden werd in de Middeleeuwen gekenmerkt door een moeizame zoektocht naar middelen van bestaan. Openbare functies waren voor hen niet toegankelijk. Door de machtige gilden in de steden werden zij uitgesloten van nagenoeg alle ambachten. Er bleef hen niets anders over dan hun

toevlucht te zoeken in de geldhandel of een marginaal bestaan te hebben als marskramer of kleinhandelaar.

De kerk beschouwde het voor christenen niet passend, geld tegen rente uit te lenen, maar stond deze activiteit wel toe aan andersdenkenden, met name de joden. In de middeleeuwse economie kregen de joden daardoor, naast enkele andere groepen, een monopolie op het doen van geldzaken. Zij kwamen hierdoor in een bijzondere positie tegenover andere bevolkingsgroepen. Men moest zich voor het lenen van geld wenden tot de door de kerk verguisde joden voor wie de wetten en regels van deze kerk niet golden. Volgens middeleeuwse begrippen werd elke rente als vergoeding en risicofactor voor uitgeleend geld als woeker bestempeld. Het enige bedrijf dat de eenvoudig levende joden mochten uitoefenen was de kleinhandel. Daar zij meestal hun gespaarde penningen niet in eigendommen, zoals onroerend goed konden beleggen, bleef er voor hen niets anders over dan hun geld tegen rente uit te lenen. Niet uit roeping maar uit noodzaak werden zij gedwongen het beroep van geldschieder uit te oefenen. Maar zij leefden in een roofzuchtige tijd. Door de Middeleeuwen heen bleven de joden zowel de bankiers als de geldschieders, maar ook de geplunderden en beroofden. Joden bevonden zich niet zelden in een positie van permanente gijzeling, afhankelijk van de - meestal twijfelachtige - bescherming van de heersers die hen hiervoor aanzienlijke sommen geld vroegen. Van Hendrik III, die over Brabant regeerde van 1248-1261, horen we voor het eerst uitvoerig over de verhouding tot de joden. Uit geldgebrek verpandde de bisschop van Luik o.a. de stad Mechelen aan de hertog. De bisschop had zich ten gevolge van de vele binnenlandse onlusten diep in de schulden moeten steken. En wat was er dan als oplossing eenvoudiger dan de schuldeisers, in dit geval zowel joden als Cahorsijnen te verdrijven? Met dit gegeven maakte Hendrik III zijn testament. Hij liet hierin opnemen: *“Joden en Cahorsijnen moeten uit Brabant worden verdreven en geheel worden uitgeroeid zodat er geen enkele overblijft. Tenzij slechts diegenen die zoals andere kooplieden handel zouden willen drijven zonder zich met lening of woeker bezig te houden”*.

Toch werden niet alle joden verjaagd. Zijn weduwe Aleidis van

Bourgondië voerde dit testament niet naar de letter uit, waarschijnlijk omdat ze zelf in grote geldnood verkeerde. Zij heeft wel gezocht naar een manier om door de kerk gesanctioneerd de joden af te persen.

7. Joden uit Engeland en Frankrijk rond 1300

Omdat ondanks de woekerverboden van de kerk geldleningen in het middeleeuws economisch verkeer onmisbaar waren, gaf hertog Jan II de joden in 1295 toestemming om leenbanken te stichten. Deze leenbanken werden hoofdzakelijk opgericht door joden die in 1290 uit Engeland en in 1306 uit Frankrijk waren verdreven en die voor een deel in Brabant een toevlucht hadden gezocht. Bij de verdrijving liet de Franse vorst Philips de Schone eerst alle joden gevangen nemen om te voorkomen dat zij op hun vlucht al hun bezittingen zouden meenemen. Ook de Engelse koning Edward perste de joodse gemeenschap van Engeland 12000 ponden af door hun leiders gevangen te nemen en te gijzelen. Hij verwierf hierdoor een grote populariteit onder de bevolking. Het beroven van joden was in die tijden bij uitstek een wijze van zelfverrijking.

Harrie Jenniskens

NEDERLANDSE DOUANEPALEN

Nadat de MEIERIJ VAN 's-HERTOGENBOSCH na de vrede van Munster in 1648 definitief tot het rechtsgebied van de Zeven Verenigde Provinciën ging behoren, werden er aan de grens in-, uit- en doorvoerrechten geheven. De heffing van deze rechten heeft in de praktijk kennelijk tot moeilijkheden geleid. Op de uitgestrekte heidevelden kon men moeilijk zien, dat men op het gebied van het generaliteitsland Brabant kwam. Hier moesten dus bepaalde maatregelen getroffen worden. In een besluit van 29 september 1662 besloten "DE GEKOMMITTEERDE RADEN TER ADMIRALITEYT, RESIDEERENDE BINNEN ROTTERDAM" -ook aangeduid als: Admiraliteit van de Maas te Rotterdam- om aan de grenzen van de Meierij van 's-Hertogenbosch en van de Baronie

van Breda palen te doen plaatsen. Deze palen werden geplaatst op de heer-banen, die uit het “buitenland” naar de Meierij van ’s-Hertogen-bosch of naar de Baronie van Breda liepen.

Deel van het besluit van 29 september 1662

Blijkens voornoemd besluit hebben deze palen o.m. gestaan op de grenzen met “den Lande van Brabant” (nu België), het land van Cuyck, het Overkwartier Gelder (nu provincie Limburg), en het Graafschap Loon, c.q. Prinsbisdom Luik (dit gebied omvat o.m. het grondgebied van de tegenwoordige Belgische provincie Limburg). Bij het passeren van de douanepalen moesten de voerlieden hun waren aangeven en in-, uit- en doorvoerrechten betalen. In verschillende grensdorpen waren “comptoiren” aanwezig, waar men de verschuldigde bedragen kon voldoen.

In het terrein werd de controle uitgevoerd door dragonders te paard. Deze 17^e eeuwse douaneambtenaren konden vanuit hun hoge zitplaats makkelijk een groot gebied overzien. Tevens konden zij zich snel verplaatsen.

Deze situatie heeft geduurd tot 1794. Door de Franse inmenging veranderde het politieke en staatkundige gebeuren. Hierdoor ging het oorspronkelijke doel van deze palen verloren.

De douanepalen uit 1664 zijn vierkante arduinen palen. De breedte

van de zijden van het onderste deel, dat grotendeels onder de grond geplaatst werd, is 40 cm; de zijanten van het bovenste deel, dat 2,50 m. lang is, zijn 30 cm. breed. De palen zijn voorzien van een wapen van de “Admiraliteit”, bestaande uit twee gekruiste ankers, bedekt met een schild met klimmende leeuw.

Boven het schild bevindt zich een kroon. Rechts, links en onder het schild staat de letter “P”. De betekenis van deze drie P’s zou zijn: PUGNO PRO PATRIA, hetgeen betekent: Ik vecht voor het vaderland. Als een andere betekenis voor de drie P’s wordt ook vermeld: PROPRIA PECUNIA POSUIT. Dit betekent: op eigen

kosten gezet. De eerste uitleg wordt over het algemeen als de juiste beschouwd.

Van deze douanepalen zijn er, voor zover mij bekend, in de provincie Noord-Brabant nog 8 over. In Budel staan er nog 5. Eén hiervan is een replica. De oorspronkelijke paal is in W.O. 2 door een tank stuk gereden. In Bergeijk staan er nog twee en in Someren Heide staat er ook een.

Na de Napoleontische tijd werden deze palen in 1822 vervangen door andere palen. Er werd een nieuwe

Douanepaal in Someren heide

wet gecreëerd. Dat was de “Algemene wet van den 26^e Augustus 1822: (Staatsblad No. 38)” In Artikel 39 van deze wet lezen we: “Tussen het vreemd grondgebied en de expeditiekantoren aan de grenzen zullen zijn geplaatst palen met de woorden: **Rijks Regten**, ten einde de invoerders te waar-schuwen, dat zij tot die plaats zijn gekomen, in welke nabijheid is gevestigd het kantoor, alwaar de aangifte der goederen moet geschieden, en tot hetwelk zij met dezelve, tussen zonsop- en zonsondergang en langs de heerbanen mogen naderen”.

Deze palen werden in en na 1822 geplaatst aan de Duitse grens, en in en na 1843 aan de Belgische grens. Van deze palen is er nog één over. Deze paal stond aan de weg van Ginneken (NL) naar Hoogstraten (B), en is in mei 1987 overgebracht naar het Belasting- en Douanemuseum te Rotterdam. De paal staat daar nu voor de ingang.

Douanepaal met opschrift Rijks Regten

Op een oude ansichtkaart van de grensovergang Nispen (NL) - Essen (B) uit 1914, zag ik tot mijn verbazing, naast grenspaal No. 240, een douanepaal staan, die kennelijk uit 1664 stamde. De lengte van de paal alsmede de onbeschadigde top, komen volkomen overeen met een douanepaal, die ik in Someren Heide aantrof.

In 1914 was deze toen 250 jaar oude paal nog aanwezig. Hij was kennelijk van rood, wit, blauwe strepen voorzien, en als zodanig aangepast om dienst te doen als douanepaal, zoals ze in 1914 in gebruik waren.

Ansichtkaart uit 1914 met oude douanepaal

Het is jammer dat er niet meer van deze oude historische douanepalen te vinden zijn. Het zijn de stille getuigen van een rijke geschiedenis, die in het jaar 1586 begon. Het is onbegrijpelijk dat dergelijke voorwerpen spoorloos verdwijnen.

Mogelijk zijn ze verwerkt voor verharding van wegen, of gebruikt als fundering voor een varkeshok, schuurtje of iets dergelijks.

In het werkgebied van onze kring hebben ook enkele van beide soorten palen gestaan. Ik denk hierbij aan de douanekantoren Bergeijkse Barrière, Luykgestel en Reusel.

Als er ergens iets gevonden wordt, wat op een restant van een douanepaal lijkt, dan stel ik het zeer op prijs, om hiervan in kennis te worden gesteld.

Co Bieze

HEEMKUNDIG ALLERLEI

Niet Jan, maar Jan!

Neem een willekeurige krant, bekijk de pagina met familieberichten en let eens op de geboorteadvertenties. Het eerste wat opvalt, zijn de voornamen van de nieuwe wereldburgers. In het Eindhovens Dagblad van een willekeurige dag bijvoorbeeld. De naam Jan kom je er zeer zelden tegen. En wat voor namen je wel onder ogen krijgt zou evengoed in een krant uit Amerika kunnen staan.

Waar is de tijd gebleven dat de voornaam van een zuigeling nog voorspelbaar was? Het is nog maar zo kort geleden, de tijd van de tradities, Tradities met een hoofdletter. In die tijd zag ik zelf het levenslicht. Dat was in het beruchte jaar 1933. Het jaar, dat er bij onze oosterburen een dictator aan de macht kwam die de hele wereld voor jaren op haar kop zou zetten. Maar dat terzijde, dat was louter toeval in mijn geboortjaar.

1933 betekende ook voor onze familie - vanuit de traditie gezien - een crisisjaar van jewelste. Een oorlog in klein formaat weliswaar, maar die toch ook vier jaar lang...ja tot in 1937 zou duren. Wat was er dan wel aan de hand? Allebei mijn grootvaders gingen door het leven met de voornaam Jan. Laat ik ze maar even aan u voorstellen: Jan Biemans (landbouwer en houtkoopman in Eerde bij Veghel, * 11.1.1878 - † 10.4.1948) en Jan Sengers (landbouwer en slachter/slager in Bergeijk, * 25.8.1879 - † 18.7.1961.

Dat ze allebei Jan heetten was op zichzelf niets bijzonders. Ze waren immers geboren in de tijd van de Jannen en Pieten. En welk gezin telde onder de zonen niet een Jan of een Piet? Er bestond in mijn jeugd zelfs nog een raadsel dat als een soort grap bedoeld was: "Als de chauffeur in een bus vol volk 'Jan' roept, dan kijkt de halve bus om." Vraag was dan: Wie kijkt er dan om? Antwoord: "Het vrouwvolk, om te kunnen zien wie er allemaal Jan heet." Achteraf gezien een flauwe grap, maar er werd toch om gelachen en het zegt wel veel over het aantal Jannen dat toen in omloop was.

Terug naar de familie

Johan Biemens

Toen ik op mijn geboortedag – 14 juli 1933 – gedoopt werd, kreeg ik de doopnamen Johannes Henricus Cornelis, met de roepnaam Jan. En zoals toen de traditie voorschreef werd ik Jan genoemd naar grootvader van vaders kant. Dus alles was volgens de spelregels van de traditie dik in orde. Ware het niet dat opoe Sengers (Sengers-Tilburgs * 31.5.1878 en † 1.4.1975) het er niet mee eens was! Zij had ervan gedroomd dat ik naar háár man genoemd zou worden en dat was dus niet het geval. En als opoe Sengers de kont tegen de krib zette, dan had je

er het laatste nog niet van gezien.

Anderhalf jaar later, begin februari 1934, kwam de ooievaar opnieuw langs. Mijn broertje Harrie kwam erbij. Maar na zeven dagen vertrok hij al weer als engeltje naar de hemel. “Een hartkwaal”, had dokter Hoyneck van Papendrecht gezegd. Maar goed, de vruchtbaarheid vierde hoogtij in die jaren. In april 1936 kwam er weer een Harrie de plaats van ‘ons engeltje’ opvullen. Hij was een wolk van een baby, die door alleman dan ook graag bewonderd werd. Behalve natuurlijk door opoe Sengers. “Die keek niet eens in de kinderwagen als ik er voorbij kwam”, heeft ons moeder me wel eens verteld. Ze was nog steeds niet vergeten dat ik de *verkeerde* Jan was en dat moest en zou volgens haar inzicht en berekening eerst veranderd worden voordat er vrede gesloten werd. Uiteindelijk is er dan ook een vredesapostel ingeschakeld in de persoon van pastoor Goossens, ook een Jan. Toen ons moeder gauw weer in blijde verwachting raakte, heeft opoe wellicht die pastoor bewerkt. En die heeft het zó geregeld: als er wéér een kind geboren wordt, en het is een zoon, dan zal dié Jan heten. En de Jan die *ik* was en al vier jaar op de aardbodem had rond getrippeld zal dan voortaan *Johan* zijn! Johan ja, zoals ook mijn vader genoemd werd.

Overigens, de voornaam Johan kwam in Bergeijk niet voor. Er was bij mijn weten maar één uitzondering en dat was postmeester Johan Muselaers, die ook uit de buurt van Veghel scheen te komen.

Dus zo kwam ik aan mijn voornaam Johan, zoals ik al vertelde. Maar... dat ging niet zonder slag of stoot, het kreeg nog een staartje ook. Het vanzelfsprekende gevolg was dat iedereen mij Jan bleef noemen en mijn broer Jan werd *Jantje*. En hij bleef toevallig ook nog een kopje kleiner ook. Een speling van de natuur...

Onze tweede Jan

Toch nog even terug naar de kraamkamer van 'ons Jantje'. Toen mijn moeder de weeën voelde naderen en 'de kleine' zogenaamd onderweg was, deed dat nieuwtje al gauw de ronde. Vroedvrouw juffrouw Vervoort werd gealarmeerd en overbuurvrouw Trieneke Gijbsbers – Van Hoof (1899 – 1986) was al in huis om als helpende hand een handje toe te steken. Vader zal wel in de buurt van het kraambed geweest zijn, toen opoe Sengers onverwacht haar neus door de deur stak. Ze woonde nog geen honderd meters afstand van ons vandaan en hield dan ook alles als een nieuwsgierige kraai in het oog en in de gaten.

Wat er toen gebeurde is een hoofdstuk apart dat ik heb opgetekend uit de mond van vader: "Opoe kwam binnen en als een furie commandeerde ze: *'Nou is 't zo wijd en ge weet wat we met meneer pastoor afgesproken hebbe! Hedde da goed gehurd!?'*" "En toen", vertelde vader "ja, toen Trieneke dát hoorde heeft zij opoe bij hare kraag gevat met de woorden: *'D'rrrrrùit hier!'*" En zo klein van gestalte als Trieneke was, ze was zo dapper als een ridder en zo sterk als een paard. En die heeft opoe 'ns efkes buiten geholpen met de woorden: *'D'rrrrrùit hier! Wa denkte wel nie? Hier is 't fist en moete gij dan mee 'w gecommandeer hier herrie en ruzie kome make?'*" En zoals ik Trieneke gekend heb, zal ze er ook nog wel een krachtterm aan toegevoegd hebben, want dat hoorde bij Trieneke. Zelf had ze ook een negentienvoudig jaarabonnement op de ooievaar en was wat dat betreft ook kampioen-moeder van heel de Patronaatstraat.

Het eind van het liedje was wel dat ik zodoende aan mijn voornaam *Johan* gekomen ben, door toedoen van pastoor Goossens. Ik vraag me af of grootvader Biemans in Eerde die geschiedenis ooit te weten kwam, waarschijnlijk niet. Anders had het misschien nog meer gewapperd.

Onze eigen vier kinderen hebben we – met deze geschiedenis in het achterhoofd – maar één voornaam, en dat is hun roepnaam gegeven. Namen die in onze familie nog niet voorkwamen zelfs. En als ik zo eens rondkijk, dan heeft slechts één broer nog een Johan op de wereld gezet en dat is mooi. Alle andere kleinkinderen en achterkleinkinderen van mijn vader Johan luisteren naar voornamen die van over de hele wereld bijeen gesprokkeld zijn. En die klinken ook, allemaal, heel mooi!

Deze autobiografische anekdote schreef ik speciaal voor DE ROSDOEK en wel ter gelegenheid van mijn robijnen lidmaatschap van ons aller Heemkundekring DE ACHT ZALIGHEDEN. En zoals altijd... Graag gedaan.

Bergeijk, 27 juni 2006, Johan Biemans

VAN DE BOEKENPLANK

-H. Grielen: Eersel ....'n Zaligheid. Uitgave van De Boekenlegger, 2006. 160 blz. met veel ill.; prijs €16,95. ISBN 10.77747-07-9. Met medewerking van Chr. Thijssen die als historicus slechts een summier overzicht kon geven van de geschiedenis van het kerkdorp Eersel –summier om het boek niet al te lijvig te maken- is de schrijver erin geslaagd een waardevol boek te schrijven dat de heer C. van den Acker bij gelegenheid van de opening van zijn verplaatste boekhandel “De Boekenlegger” naar de nieuwe Nieuwstraat liet verschijnen. Een zeer verdienstelijke gebaar. Allerlei zgn. notities zijn uit de pen van H. Grielen gekropen, luidt de titel -in vervormde versie- van deel 2. Toch blijken de notities meer te zijn dan oppervlakkige aantekeningetjes; het zijn eerder

voorstudies voor uitgebreider onderzoek van de schrijver, van leden van de Studiekring of wie dan ook. Kleine oneffenheden zullen dan verholpen kunnen worden, zoals een foutje in de bibliografie waarin het boek “25 jaar Streekmuseum De Acht Zaligheden” niet aan de schrijver van deze bespreking wordt toegeschreven, maar aan P. van de Waterbeemd die in dit boek slechts de beginfase van het museum heeft weergegeven.

“Eersel...een zaligheid” dient in de boekenkast te staan van iedere Eerselnaar die zijn dorp een warm hart toedraagt.

-A. Dams e.a. Eersel- Duizel- Steensel Drie Zaligheden. De Kempen Pers B.V.1989. 384 blz.met ill. ISBN 90.70427.56.7

Ook dit boek, hoewel reeds bijna 20 jaar oud, is nog steeds waardevol en bij De Boekenlegger nog verkrijgbaar voor €7,50.

-Wim Maas: Cuypers De familie en haar bedrijf in de Kerkstraat te Eersel 1919-2000.

Privé-uitgave van mevr. A. Cuypers- van der Aa. 2006. 32 blz. met veel illustraties in oud-bruin en zwart-wit; prijs €9,95.

Hoe belangrijk het is dat archieven, zeker die van bedrijven en firma's, bewaard zijn gebleven, toont dit boekwerkje aan. Voor verdere detailstudie bevat dit ontelbare en zeer waardevolle gegevens.

-Frans Hoppenbrouwers: Wolfsklauw. Uitgave van Kabeljauws, 2006. 262blz.; prijs €15,90. ISBN 10- 90.77747.38.7.

Wolfsklauw is geen zwaar-psychologische roman maar een in fijne stijl geschreven verhaal over de lotgevallen van een leraar biologie die na een jaar zeer moeizaam lesgeven op een grote-stadsschool, terugkeert naar zijn geliefde streek, verliefd wordt en.....lees zelf dit vlotte verhaal dat zich afspeelt in een streek die de Kempen zou kunnen zijn.

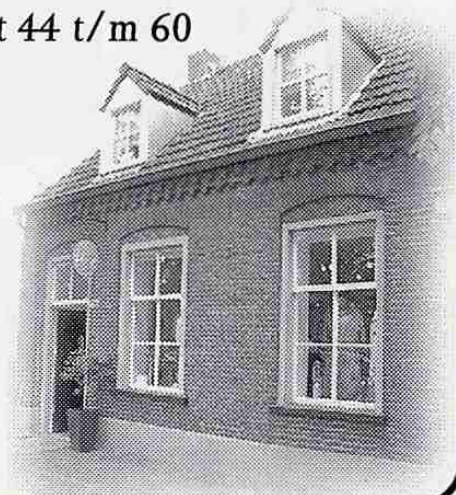
Achter deze roman zijn ook 52 gedichten opgenomen van een van de hoofdpersonen in wiens huid de schrijver zelf gaat. Wie mooi Nederlands kan waarderen, neme dit boek ter hand.

Kees Cornelissen

Ook voor sportieve damesmode en lingerie
van maat 44 t/m 60

Markt 24,
Eersel
(tegenover de kiosk)
0497-516000

Openingstijden:
maandag gesloten
di. t/m do. 10.00-18.00 uur
vrijdag 10.00-20.00 uur
zaterdag 10.00-17.00 uur

Slaapspecialzaak

Marian Eikemans

Openingstijden:

Nieuwstraat 40
5521 CC Eersel

Tel. 0497 - 530 900

Fax. 0497 - 530 911

di t/m do 10.00 - 18.00 uur

vr 10.00 - 21.00 uur

za 10.00 - 17.00 uur

Met zorg voor uw rust

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur

Exclusieve accommodatie voor Uw:

partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Nieuwstraat 28A 5521 CC Eersel

Tel.: 0497-512551 Fax.: 0497-513179

www.de-boekenlegger.nl info@de-boekenlegger.nl

de Muzenval

S.c.c. "de Muzenval" beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft scc "de Muzenval" een theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergaderingen of seminars.

Bovendien kunt u in de gezellig ingerichte foyer na afloop nog een drankje of hapje gebruiken.

sociaal cultureel centrum "de Muzenval"
Dijk 7 – 5521 AW – Eersel – Tel. 0497-515997 – info@muzenval.nl

